

“Bæredygtig udvikling i Arktis”

Nordisk Ministerråds arktiske samarbejdsprogram 2012-2014

1. Indledning

Udfordringerne i og for Arktis er steget markant med årene og blevet mere synlige. Der er samlet mere viden om globaliseringens og klimaforandringens påvirkninger og muligheder for den arktiske region, lokalsamfundene, befolkningerne samt miljøet og naturen. Nordisk Ministerråds arktiske samarbejdsprogram blev etableret i 1996 og er i årenes løb vokset i betydning og omfang. Indsatsområderne dækker en bred vifte af projekter og initiativer af forskellig karakter. Evalueringer af programmet har tilført værdifuldt viden om de hovedudfordringer, som de arktiske samfund står overfor i forhold til en bæredygtig udvikling. Nærværende program tager udgangspunkt i erfaringerne fra disse aktiviteter og initiativer samt de nordiske landes arktiske strategier og øvrige aktuelle politiske og økonomiske tendenser for Arktis¹. Det arktiske samarbejdsprogram supplerer Nordisk Ministerråds øvrige programmer, strategier² og initiativer, som ligeledes kan indeholde relevante arktiske spørgsmål.

2. Nordisk Ministerråds politiske målsætning for det arktiske samarbejde

“Befolkningen i centrum”

Arktis står på tærsklen til store forandringer, som ikke blot vil påvirke naturen, miljøet og klimaet på globalt-, regionalt- og lokalt plan, men som i første ombæring vil påvirke det arktiske samfund og den arktiske befolkning på en række væsentlige områder. På den ene side er der udsigt til tab af traditionelle livs- og bosætningsmønstre, erhvervsstrukturer samt natur og miljø; på den anden side er der udsigt til nye erhvervs- og udviklingsmuligheder. Arktis står potentielt overfor en øget grad af “mega-projekter” i form af eksempelvis olie-, gas- og mineraludvinding, og der er tale om, at “stor-skala industri” møder “små-skala samfund”, hvilket dels stiller krav til befolkningen i Arktis; dels skaber muligheder, som bør udnyttes for at skabe bæredygtig udvikling i regionen. Det er vigtigt at fortsat have og udvikle processer under hensyntagen til Arktis unikke miljø med involvering af befolkningen i Arktis, således beslutningerne stemmer overens med befolkningens krav og ønsker til selvbestemmelse samt stemmer overens med en miljøbevarende og bæredygtig udvikling af og i regionen.

Det er med muligheden for at gennemføre bæredygtig udvikling i Arktis, at Nordisk Ministerråd sætter befolkningen i centrum i sit arktiske samarbejdsprogram for 2012-2014. Den grundlæggende målsætning med det arktiske samarbejdsprogram er at understøtte processer, projekter og initiativer, der kan være med til at realisere en bæredygtig udvikling for befolkningen i Arktis under de betingelser, som globaliseringen og klimaforandringen frembringer.

¹ Eksempelvis “Megatrends in the Arctic”, “Arctic Social Indicators”, “The Political Economy of Northern Regional Development” m.fl. (www.norden.org)

² Eksempelvis Nordisk Ministerråds strategi for bæredygtig udvikling m.fl.

3. Indsatsområder for Nordisk Ministerråds arktiske samarbejdsprogram

Følgende tematiske indsatsområder lægges til grund for gennemførelsen af Nordisk Ministerråds arktiske samarbejdsprogram 2012-2014:

- **Befolkningen:** Det arktiske samarbejdsprogram skal fremme en bæredygtig udvikling i Arktis med henblik på at imødekomme de udfordringer en øget urbanisering medfører ved at understøtte initiativer, der giver redskaber til konstruktive løsninger på demografiske udfordringer, bosætningsmønstre og byplanlægning samt mobilitet. Samarbejdsprogrammet skal tillige understøtte initiativer, der retter sig mod sikring af sammenhængskraften i samfundet, herunder spørgsmål relateret til integration, levevilkår, folkesundhedsfremmende, herunder særligt bekæmpelse af smitsomme og menneskeskabte sygdomme, tiltag og viden om traditionel kost samt sikring af fødevarerikkerhed. I indsatsområderne skal der rettes et specielt fokus mod oprindelige folks og disses levevilkår og tilpasning til nye vilkår, som tilvejebringes af klimaforandring, globalisering, potentielle nye erhvervsmuligheder og andre udefrakommende udviklinger.
- **Miljø og natur:** Det arktiske samarbejdsprogram skal fremme arbejdet med miljø og natur med henblik på at imødekomme de miljømæssige udfordringer som udspringer af den menneskelige aktivitet i og udenfor arktisk samt arbejde for at bevare den arktiske natur og biodiversitet. Samarbejdsprogrammet vil understøtte initiativer, der skaber viden om processerne på miljø- og naturområdet samt initiativer der rettes mod at fremme viden og oplysning om, hvad der kan gøres på lokal og regionalt niveau for at forhindre ødelæggelse af miljø, natur og hav i de arktiske områder.
- **Klima.** Det arktiske samarbejdsprogram skal fremme arbejdet med klima med henblik på at imødegå de klimamæssige udfordringer, som Arktis står overfor. Programmet vil understøtte initiativer, der skaber og spreder viden om processerne i klimaforandringerne. Fokus vil også være på lokale og regionale tilpasningsstrategier herunder på at skabe viden og oplysning om, hvad der kan gøres på lokal og regional niveau for at minimere negative effekter af den globale opvarmning og belastninger af klimaet med lokal og global oprindelse.
- **Bæredygtig erhvervsudvikling:** Det arktiske samarbejdsprogram skal fremme en bæredygtig erhvervsudvikling i Arktis, der kan støtte op om rammerne for potentielle nye erhvervsmuligheder samt støtte op om de udfordringer en øget og mere diversificeret erhvervsstruktur får i Arktis. Samarbejdsprogrammet vil støtte bæredygtig udvikling af ressourcer med udviklingspotentiale; innovation i og udvikling af erhverv samt innovative tilgange til strukturelle erhvervsudfordringer i form af eksempelvis fornybar energi, infrastruktur, Informations- og Kommunikationsteknologi (IKT) samt udvikling af lokal service-, produktions og forædlingsindustri. I den sammenhæng vil der være fokus på samspillet mellem erhvervslivet og det omkringliggende samfund, inkl. spørgsmål om Corporate Social Responsibility (CSR) og Corporate Responsibility (CR).
- **Uddannelse og kompetenceudvikling:** Det arktiske samarbejdsprogram skal fremme en bæredygtig udvikling i Arktis ved at understøtte initiativer, der styrker uddannelse og kompetenceudvikling af befolkningen samt græsrodsniveauet og organisations-

arbejdet i Arktis. Dette indebærer en styrkelse af læringsnetværk og kompetencer til deltagelse i demokratiske mellemfolkelige processer; prioritere kompetenceudvikling samt kapacitetsopbygning i forbindelse med lokal og regional forvaltning; udvikling af lokale kompetencer indenfor informations- og kommunikationsteknologi (IKT), især e-learning og telemedicin; styrke oprindelige folks og arktiske unges forståelse for globaliseringens muligheder og klimaforandringens udfordringer samt andre tiltag, der kan styrke den arktiske befolknings videreudvikling af bæredygtige samfund.

På tværs af de faglige fokusområder skal det arktiske samarbejdsprogram bidrage til at samle og koordinere de faglige indsatser vedr. Arktis, som finder sted indenfor rammerne af Nordisk Ministerråd og dets institutioner.

4. Særlige prioriteter for Nordisk Ministerråds arktiske samarbejdsprogram 2012-2014

Indenfor de nævnte overordnede indsatsområder vil der i perioden 2012-14 blive prioriteret:

- Aktiviteter med arktisk og nordisk medvirken indenfor rammerne af det arktiske samarbejdsprograms målsætninger, indsatsområder og kriterier.
- Aktiviteter der følger op på og udbreder resultaterne fra nordiske initiativer om Arktis, herunder resultater fra det arktiske samarbejdsprogram 2009-2011.
- Aktiviteter der er i tråd med aktuelle politiske prioriteringer, herunder i ministerrådene og i landenes arktiske strategier mv.

Den nordiske samarbejdskomité (NSK) kan – indenfor rammerne af det arktiske samarbejdsprogram – prioritere strategiske indsatsområder på årlig basis for at sikre et samlet fokus for anvendelsen af midlerne.

5. Kriterier for Nordisk Ministerråds arktiske samarbejdsprogram

Det arktiske samarbejdsprogram skal i størst mulig udstrækning gennemføres med deltagelse af befolkningen og aktører i Arktis, herunder oprindelige folk. I vurderingen af ansøgningerne vil der blive lagt vægt på følgende kriterier:

- Om ansøgningerne er i overensstemmelse med programmets målsætninger og indsatsområder og indfanger de påtrængende udfordringer i Arktis.
- Om ansøgningerne er i overensstemmelse med Nordisk Ministerråds arbejde på området.
- Om ansøgningerne er forankret og har ejerskab lokalt/regional.
- Om ansøgningerne indeholder egenfinansiering og er sammenhængende med andre finansielle instrumenter i regi af Nordisk Ministerråd.
- Om ansøgningerne bidrager med faglig indsigt og udvikling på det pågældende område.
- Om ansøgningerne skaber nordisk nytte³ samt styrker nordiske og arktiske netværk.

³ Nordisk nytte er en betegnelse for den merværdi eller synergi, der skabes ved gennemførelsen af fælles initiativer i samarbejde mellem flere (nordiske) lande, der medvirker til at bidrage til en højere politisk og samfundsmæssig værdi end tilsvarende initiativer kunne gøre udenfor et samarbejde.

Projekterne skal have nordisk deltagelse i overensstemmelse med Nordisk Ministerråds generelle regler herom.

6. Ministerrådets instrumenter i det arktiske samarbejdsprogram 2012-2014

Det arktiske samarbejdsprogram skal sikre sammenhæng mellem de forskellige fagministerråds arbejde med arktiske spørgsmål. Nordisk Ministerråds aktiviteter i Arktis finansieres delvis af det arktiske samarbejdsprogram under de nordiske samarbejdsministre (MR-SAM). Aktiviteter kan dertil støttes indenfor de enkelte ministerråds budgetter i henhold til respektive strategier og handlingsplaner. Ministerrådets øvrige stipendie- og mobilitetsprogrammer kan også støtte aktiviteter i Arktis.

Konkrete indsatser i det arktiske samarbejdsprogram vil dels blive gennemført som enkeltprojekter efter ansøgning fra lande, organisationer eller institutioner i Norden eller nærområdet, dels som initiativer, der udspringer af ministerrådenes behov for at understøtte aktuelle faglige problemstillinger.

Midlerne i det arktiske samarbejdsprogram uddeles via en ansøgningsrunde, som udbydes via www.norden.org. Midlerne kan også disponeres på opdrag af NSK direkte. Projekterne skal opfylde målsætningerne, indsatsområderne, prioriteringerne og kriterierne i det arktiske samarbejdsprogram og der gives normalt kun op til 500.000 DKK til enkeltprojekter.

7. Samarbejdsprogrammets administration

Ministerrådets sekretariat formidler information om programmet bl.a. via www.norden.org. I kontaktvirksomheden udnyttes eksisterende nordiske institutionsstruktur og ministerrådets administrative retningslinjer skal gælde for behandling af projektansøgninger, inkl. rejseomkostninger, konsulentydelse, lønvilkår etc. samt for økonomisk afrapportering og rapportering om opnåede resultater indenfor gennemførte projekter.

De nordiske samarbejdsministre (MR-SAM) og den nordiske samarbejdskomité (NSK) er de beslutningsfattende organer i relation til det arktiske samarbejdsprogram. MR-SAM og NSK kan nedsætte en rådgivende komité til at bistå med gennemførelsen af det arktiske samarbejde. Komitéen skal have en rådgivende rolle ved udformningen, implementeringen og opfølgningen af Ministerrådets arktiske aktiviteter og skal sikre en tværgående forankring og koordinering mellem indsatserne i de respektive fagministerråd samt aktuelle spørgsmål i Arktis. Der kan endvidere indbydes relevante aktører (regionale fora, oprindelige folks organisationer m.fl.) for input til Nordisk Ministerråds arbejde med arktiske spørgsmål i overensstemmelse med Ministerrådets retningslinjer for samarbejde med andre organisationer.

Kommunikation af programmets indsatser og resultater vil blive prioriteret højt.

Ministerrådssekretariatet varetager sekretariatsfunktionen for MR-SAM og NSK.